

Анатолій Машук,
доктор юридичних наук, професор,
академік Української академії політичних наук,
заслужений юрист України,
член Конституційної комісії
Верховної Ради РСР
по розробці нової Конституції України
(1990-1996 рр.)

Анатолій Машук,
кандидат юридичних наук,
помічник судді Конституційного Суду України

УДК 342.422+342.4

Методологічні підходи та науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення Основного Закону держави

З огляду на перспективи конституційного розвитку України, слід відштовхуватися від історичного досвіду розв'язання проблем державотворення, що сприятиме вибору для України найбільш ефективних шляхів удосконалення конституційних механізмів формування, організації та здійснення народовладдя.

Історія нової, незалежної України – це історія певних досягнень і більше втрачених можливостей, які можуть бути пояснені, як об'єктивними причинами розвитку, так і у значній мірі, суб'єктивними обставинами та сумнівними мотивами.

Це стосується формування і здійснення влади, не завжди підкріпле-

ного ідеями та принципами народовладдя, на перешкоді чому стояло протистояння законодавчої і виконавчої гілки влади.

Безумовно, перед Україною, її народом, породженою ним владою, стоять багатоаспектні проблеми виживання як держави, так і окремого громадянина. У першу чергу, це стосується і реального здійснення повновладдя народу, реалізації можливостей у цьому процесі громадянського суспільства та самоврядування, наведення правопорядку взагалі й конституційного зокрема, запровадження ефективного механізму політичної відповідальності державної влади та її посадових осіб за стан речей в суспільстві, за дотриманням прав і свобод громадян.

Конституційна реформа, а вірніше назрілі зміни і доповнення до Конституції мають базуватися лише на ґрунтовній науковій Концепції. Водночас, конституційна реформа не повинна передбачати розроблення і прийняття нової Конституції України, оскільки більшість положень чинної Конституції, попри всі її недоліки, виправдали себе часом, сприяли становленню нової незалежної держави, загалом відповідають європейським цінностям і стандартам.

Зважаючи на непересічну історичну вагу для народу, перша Конституція незалежної України, в основі якої лежить Декларація про державний суверенітет України, не може бути скасована чи переглянута. Зміни і доповнення до неї, викликані нагальними потребами суспільства, можливі лише за правилами та вимогами, визначеними чинною Конституцією України.

Аналіз передумов прийняття Конституції України 1996 року та її особливостей засвідчує, що не всі конструктивні, концептуальні положення поетапних проектів Конституції у процесі її розробки були враховані в чинній Конституції України. Це стосується і її структури, і викладення окремих положень тощо.

Дослідження такого феномену як конституція в історичному аспекті, так і в сучасних реаліях – зумовлює надати цьому поняттю саме сучасного його змісту, як Основного Закону держави.

На наш погляд, основні характеристики та ознаки такого фундаментального документу державного і суспільного значення, як конституція, на ґрунті аналізу наукових та нормативних джерел, дозволяють зазначити наступне:

- конституція є актом реалізації установчої функції народовладдя, як джерела влади;

- конституція є результатом волевиявлення народу, основним актом народовладдя;

- конституція є засадничою основою суспільного ладу та його правовою оболонкою;

- конституція є актом найвищої юридичної сили та головною ознакою верховенства права, як влади народу;

- конституція є політико-правовим документом, Основним Законом держави;

- конституція є фундаментом, основою всієї національної системи права;

- конституція є правовим нормативним актом прямої дії;

- конституція є гарантією прав і свобод громадян;

- конституція - основа стабільності суспільства та правопорядку;

- конституція є певним суспільним договором, основою громадянського суспільства.

16 липня 1990 року Верховна Рада, на той час Української РСР, прийняла Декларацію про державний суверенітет України, яка мала стати основою для нової Конституції України. Натомість, слід сказати, що не всі приписи Декларації були у ній відтворені. Більше того, у Конституції жодним чином не згадується і сама Декларація, що не може бути виправданим, з огляду на її історичне значення. Ця прогалина, безумовно має бути виправлена у процесі вдос-

коналення Основного Закону держави, тому, що негоже нехтувати першоджерелами та витокami власної державності.

Щодо Концепції вдосконалення Конституції України, то найважливішими є її загальнометодологічні принципи, які передують розкриттю структури самої Конституції.

Згідно з цими принципами:

- вдосконалення Конституції має ґрунтуватися, насамперед, на Декларації про державний суверенітет України, вся Конституція має бути відображенням ідеалів правової держави;

- в центрі уваги Конституції повинна бути людина як найвища соціальна цінність, її права і свободи та їх гарантії;

- основною метою регулювання відносин між державою, суспільством, людиною має бути забезпечення умов життя гідних людини, формування громадянського суспільства;

- Конституція повинна чітко визначити пріоритет загальнолюдських цінностей, закріпити принципи соціальної справедливості, підтвердити демократичний і гуманістичний вибір народу України, чітко показати прихильність України загальновищезаним нормам міжнародного права;

- норми Конституції мають реально бути нормами прямої дії, неприпустимою є відмова від їх застосування внаслідок відсутності конкретизуючих законів або інших нормативних актів.

Основними засадничими особливостями Концепції вдосконалення Основного Закону держави мають бути такі її положення:

- самовизначення української нації, проголошене Декларацією про державний суверенітет України поряд із вживанням таких понять, як народ України, український народ;

- повновладдя народу здійснюється на основі Конституції держави. Ця формула не була застосована в чинній Конституції, однак вона є найбільш коректною, позаяк повновладдя народу може здійснюватися саме на основі Конституції, а не поза

нею, що здатне спричинити можливість спекуляцій волею народу;

- від імені всього народу України може виступати виключно Верховна Рада України, Президент виступає виключно від імені держави. Щодо Президента, то це положення збереглося й у чинній Конституції. Що ж до Верховної Ради України – на жаль, ні. Проте, іменем України виносяться судові рішення, в тому числі, нерідко й неправосудні;

- проголошення пріоритету громадянського суспільства над державою, його економічна свобода.

На нашу думку, головним концептуальним недоліком прийнятої 28 червня 1996 року Конституції України було вилучення такого важливого розділу як «Громадянське суспільство», який був майже в усіх проектах Конституції. Не дивно, що відсутність конституційної регламентації його засад негативно відбилася на становленні й розвитку громадянського суспільства в Україні. Компромісне рішення Конституційної комісії щодо об'єднання розділу про права, свободи та обов'язки громадян з розділом про громадянське суспільство призвело лише до того, що більша частина його положень залишилася поза межами Конституції. Сама ж ідея об'єднання цих розділів була хибною з наукової точки зору, бо вони перебувають у різних правових і політичних площинах. Хоч інститути прав і свобод та громадянського суспільства тісно пов'язані, однак вони мають певні відмінності.

Приміром, кожен громадянин за Конституцією має суб'єктивне право на свободу світогляду і віросповідання (стаття 35 Конституції України). Водночас, існує інститут громадянського суспільства, який охоплює діяльність церкви та релігійних організацій. Стаття 36 Конституції закріплює право громадян на свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації [4]. Однак, поряд з цим суб'єктивним правом громадян, існує інститут громадянського суспільства щодо об'єднань громадян.

Не було досягнуто реальних результатів в аспекті того, що в Конституції України єдиний розділ про державну владу був розбитий на окремі розділи, присвячені різним гілкам влади. Це, на наш погляд, зашкодило здійсненню конституційного принципу про єдність державної влади, єдиним джерелом якої є народ. При цьому, як наслідок, було закладено потенційну конкуренцію та протистояння між гілками влади, що, на жаль, має місце в діяльності держави і сьогодні.

З огляду на вищевикладене, варто висловити деякі більш конкретні міркування та відповідні пропозиції щодо вдосконалення чинної Конституції України.

Почати слід з того, що назва першого розділу чинної Конституції України «Загальні засади», на наш погляд, викликає певні сумніви і питання. По-перше, засади чого? Конституції? Суспільного ладу чи державного? Якщо зважати на те, що всі положення конституції є певними засадами суспільства, а отже суспільного ладу, то вказана назва цього розділу та його зміст, аж ніяк не відображають всі конституційні засади суспільства. До речі, слід зауважити, що у більшості проектів Конституції під час її розробки, перший її розділ мав назву «Загальні засади конституційного ладу». Таку назву він мав й у проекті, який пройшов всенародне обговорення в 1993 році [1]. Ця назва підтримується і більшістю науковців у галузі конституційного права. З таким підходом можна погодитися, якщо мати на увазі, що під цим терміном криється суть саме суспільного ладу в основі якого лежить життя конкретних людей. На наш погляд, більш прийнятною була б у цьому зв'язку назва першого розділу Конституції – «Основні конституційні засади суспільного ладу». Саме основні, а не всі, оскільки вся Конституція та її положення є засадничими до суспільного ладу. А відтак, у даному розділі мають залишитися лише ті положення, які мають

безпосередньо відношення до його назви.

Так, стаття 20 цього розділу Конституції України присвячена державним символами, які не характеризують саме суспільний лад, і є, так би мовити, зовнішніми ознаками держави [4]. Ця стаття має бути виділена, на наш погляд, в окремий розділ Конституції під назвою «Державні символи», одночасно доповнена окрім символів, як державний прапор, Державний Герб і Державний Гімн, таким визначальним символом національної держави, як державна мова.

Положення статей 13-14 розділу стосовно права власності на землю логічно передбачити в розділі про права, свободи та обов'язки громадян, оскільки має місце дублювання, і, в принципі, які є не на місці.

Положення статті 16 про забезпечення екологічної безпеки також доречно об'єднати із статтю 50 як гарантії права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля і передбачити в розділі про права і свободи [4].

Не можна не звернути уваги і на те, що в попередніх проектах Конституції містився Розділ IV «Державна оборона і безпека» [2]. Цей розділ логічно поєднував у собі положення, які в чинній Конституції передбачені лише в одній схематичній статті 17 (загальних засадах). Нехтування неналежним конституюванням однією із найважливіших проблем нашої держави, як виявилось призвело до втрати національної безпеки та захищеності наших громадян в цілому.

Досвід розв'язання проблем національної безпеки за роки незалежності засвідчив про необхідність конституювання цих проблем в окремому розділі під назвою «Національна безпека», передбачивши в ньому, насамперед, положення щодо збереження генофонду української нації (екологія, харчування, охорона здоров'я тощо), і, безумовно, державної оборони. При цьому, Раду національної безпеки і оборони України до-

речніше назвати просто «Рада національної безпеки», оскільки оборона є органічним елементом безпеки.

Щодо Розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». За оцінками вітчизняних і зарубіжних експертів цей розділ у найбільшій мірі відповідає світовим та європейським цінностям й стандартам. Однак, і він підлягає корінній структурно-змістовній перебудові.

Стосовно Розділу III «Вибори. Референдум», то слід сказати таке.

Практика проведення виборів до Верховної Ради України, особливо тих, що сформували Верховну Раду України восьмого скликання ще раз засвідчила очевидну недостатність конституювання гарантій права громадян обирати і бути обраними. Цим положенням у Конституції присвячені лише декларативні статті 38 та 39 щодо гарантування права громадян обирати та бути обраними, а на сьогодні, по факту, політичні партії стали основними суб'єктами виборчого процесу і, як наслідок, підмінили собою єдине джерело влади – народ.

Особливу увагу необхідно приділити таким Розділам як IV, V, VI, VII, VIII – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади, прокуратура, правосуддя.

Всі ці державні органи складають органічні елементи поняття «державна влада», єдиним джерелом якої є народ. Розподіл державної влади на три її гілки зовсім не означає, що вона не є єдиною, отже для присвячення кожній із них по окремому розділу не було ні науково, ні практичного сенсу, а навпаки, потенційно закладалося протистояння між ними на конституційному рівні, що і мало місце в повсякденному функціонуванні державної влади.

У цьому зв'язку, знову доречно нагадати, що в проекті Конституції України, що пройшов всенародне обговорення, містився Розділ IV «Державна влада», який органічно об'єднував такі підрозділи, як зако-

нодавча влада, виконавча влада, судова влада [2].

Отже, варто повернутися, на наш погляд, саме до цієї структури розташування конституційних положень щодо державної влади, безумовно із відповідним їх опрацюванням і урахуванням досвіду функціонування влади в Україні за роки незалежності.

Що стосується Розділів VII «Прокуратура» та VIII «Правосуддя», то їх з огляду на поняття «правосуддя» в його більш широкому смислі, ніж тому, яке йому звично надається, доцільно об'єднати в одному підрозділі розділу «Державна влада» під загальною назвою «Правосуддя», який би включав такі його органічні елементи, як судова система, прокуратура та адвокатура.

Розділи XIV та XV «Прикінцеві та перехідні положення» слід об'єднати в один розділ під назвою «Заключні положення», яка є найбільш адекватною суті Конституції, адже не можуть довічно існувати такі звані перехідні положення. До речі, більшість положень Розділу XV мають бути вилучені, як такі, що втратили своє функціональне призначення.

На наш погляд, зважаючи на надзвичайну важливість положень стосовно бюджетної системи, контролю за доходною та видатковою частин державного бюджету доцільно ці питання виділити в окремий розділ Конституції. Тим більше, за змістом статей 95-100 Конституції України, присвячених цим питанням, вони не вписуються до положень Конституції щодо законодавчого процесу, що містяться в розділі «Верховна Рада України» [4].

На підставі вищевикладених міркувань і пропозицій структура нової редакції Конституції України, на наш погляд, представляється у такому вигляді.

1. У Преамбулі необхідно послатись на Декларацію про державний суверенітет України, як визначальний та основоположний документ в історії державотворення України.

2. Розділ про права і свободи громадян вимагає посилення гарантій до значної кількості суб'єктивних прав громадян. Це, насамперед, стосується статей щодо соціального захисту (стаття 46), має бути конкретизована стаття 48 Конституції стосовно прав громадян на достатній життєвий рівень, особливо мають бути посилені гарантії прав громадян щодо прав на безоплатну медичну допомогу, безоплатне здобуття відповідної освіти в державних і комунальних медичних та освітніх закладах. Зазначені статті Конституції прямої дії сьогодні практично не виконуються.

3. Щодо державної влади, то слід повернутися, на наш погляд, з огляду на політичну ситуацію в Україні та штучне протиставлення східних та західних регіонів до ідеї двопалатного парламенту, який пропонувався в більшості проектів нової Конституції 1996 року. Найбільш привабливою, на наш погляд, була б його структура у вигляді двох палат: Народної Ради і Ради територій. Запровадження останньої стало б вагомим запобіжником сепаратистських настроїв, сприяло би об'єктивному збалансуванню інтересів регіонів держави, їх економічній та політичній консолідації.

4. Нарешті, слід розв'язати в належний правовий спосіб проблему депутатської недоторканості. За чинною Конституцією України в редакції статті 80 недоторканість депутатів має по суті абсолютний характер, оскільки без згоди Верховної Ради України депутат не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований. Натомість, вважається, що депутат може бути притягнутий до кримінальної відповідальності в якості підозрюваного чи обвинуваченого, але не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради України до набрання вироку проти нього законної сили. Це, безумовно, зменшило б потяг до депутатського мандата громадян, бажаючих схватись за депутатською недотор-

канністю, та для особистого збагачення з допомогою мандата.

5. Проблема порушення конституційної норми, щодо голосування народним депутатом особисто.

Порушення цієї норми слід кваліфікувати як нехтування волею виборців, є по суті злочином проти здійснення влади, в даному випадку, законодавчої, в належний спосіб, і є порушенням присяги народним депутатом, а тому має тягти за особою позбавлення депутатського мандату, що повинно стати конституційною нормою

6. Необхідно також передбачити положення стосовно того, що депутатом не може бути особа, раніше засуджена за умисний тяжкий злочин (розбій, бандитизм, зґвалтування, вбивство тощо) навіть, якщо судимість і була знята. Це стосується і посади Президента держави.

7. Потребує спрощення надзвичайно ускладнений, внутрішньо суперечливий, практично неможливий для застосування, закладений порядком усунення Президента з його поста в порядку імпичменту у статті 111 Конституції України у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Чому, зокрема не сказати: «у разі вчинення будь-якого умисного злочину»? Оскільки мова йде про вчинення кримінального злочину, то питання про усунення Президента з поста має «ініціюватися не більшістю від конституційного складу Верховної Ради України», як записано в цій статті, а розглядатися парламентом за поданням відповідних слідчих органів, які зобов'язані розслідувати кримінальні злочини, незважаючи на те, хто їх вчинив – рядовий громадянин, чи президент, що вписується у зміст статті 24 Конституції України про рівність всіх громадян перед законом (тим більше, перед кримінальним).

У концептуальному аспекті є необхідність обговорити і деякі інші надзвичайно важливі проблеми для розв'язання їх на конституційному рівні.

Перша із них – це встановлення прохідного бар'єру для політичних партій у виборчому процесі.

З точки зору змісту статті 5 Конституції України, яка закріплює засади народовладдя, встановлення будь-яких бар'єрів, на нашу думку, у виборчому процесі передбачається не конституційним. Мова йде про те, що з точки зору народовладдя будь-яка частина виборців, тобто частина народу, яка проголосувала за ту чи іншу політичну партію має конституційне право на своє представництво у парламенті, не залежно від того скільки процентів здобула партія, за яку виборці віддали свої голоси.

Відповідно ж до Закону України «Про вибори народних депутатів України» мандати, які втратили політичні партії, що не змогли пройти бар'єр, пропорційно розподіляються серед партій, які цей бар'єр подолали [3]. В кінцевому рахунку виявляється, що голоси громадян, які проголосували за певну політичну партію, потрапили на рахунок іншої політичної партії, що прямо суперечить не тільки волевиявленню громадян, а й народовладдю. По іншому, як політичний цинізм це оцінити неможливо. У цьому зв'язку рівнятися на досвід інших країн Україні не обов'язково, оскільки вона має пройти свій шлях розвитку на власному розумінні народовладдя та демократії.

Друга проблема – це питання так званого імперативного мандату.

Знову ж таки і в цій проблемі Україна повинна мати своє розуміння, яке має ґрунтуватись на тих же принципах народовладдя і волевиявлення громадян. Це означає, що депутат, який потрапив до парламенту за списком певної політичної партії, або ж висуванець від цієї партії, якого виборці підтримали під час виборів, може змінити своє місце в політичній структурі парламенту лише втрапивши свій представницький мандат. По-перше, слід виходити з того, що такого депутата ніхто не примушував йти до парламенту від

певної політичної партії, а по-друге, і головне, це суперечить засадничому принципу волевиявлення громадян, їхньому свідомому вибору своїх обранців до законодавчого органу держави.

Третя проблема, яка вбачається найголовнішою для України в плані національної безпеки.

Ця проблема потребує забезпечення її на конституційному рівні. Мова йде про збереження генофонду українського народу в різних його аспектах (охорона здоров'я, соціальний захист, екологія, освіта, наука та культура).

У зв'язку з цим пропонується щоби в розділі Конституції України про Державний бюджет бути чітко зафіксовані перші позиції Державного бюджету України – охорона здоров'я, соціальний захист, екологія, наука і освіта, культура, оборона. На ці позиції Державного бюджету, зокрема, мають бути виділені максимально необхідні кошти для передбаченої Конституцією безоплатної медичної допомоги і освіти в державних і комунальних закладах. Настав час, на наш погляд, позбавитись від ганебної практики збирання коштів у населення для лікування та проведення за кордоном операцій для важко хворих громадян України, особливо дітей.

Щодо ж до забезпечення діяльності Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших виконавчих органів має бути запроваджений принцип мінімально-залишкового фінансового забезпечення їхньої діяльності.

Якщо в Конституції України проголошено і закріплено, що народ України є єдиним джерелом влади, то слід зробити все, щоб це джерело зовсім не вичерпалося, ознаки чого, сьогодні, на жаль, є очевидними.

Закріпити як головні, і саме як перші, зазначені позиції Державного бюджету на конституційному рівні необхідно, щоб у наступному ні в кого не виникло бажання пересунути на задній план фізичне і духовне

здоров'я нації, тобто на залишковий рівень фінансового забезпечення.

Зрештою, щоби Конституція України, як Основний Закон держави, діяла реально, надійно захищаючи права і свободи громадян, суспільство має стати по-справжньому громадянським з ефективними механізмами зворотного зв'язку з державою, які б не дали можливості владі зійти з демократичного шляху і діяти по неписаним правилам у своїх інтересах.

Отже, головною метою Концепції вдосконалення Основного Закону держави має бути приведення конституційних положень Конституції України до адекватних потреб суспільства і держави.

У завершення слід вказати і на те, що в Коаліційній угоді, підписаною між депутатськими фракціями у Верховній Раді України восьмого скликання, по-перше, конституційним проблемам як визначальним, присвячено лише одна третина сторінки, по-друге, передбачено створення тимчасової спеціальної комісії за пропорційним принципом депутатських фракцій.

Відповідно до статті 89 Конституції України тимчасові спеціальні комісії утворюються для підготовки і попереднього розгляду питань. Йдеться про певні, звичайні питання, які можуть постати у поточній діяльності парламенту за певних обставин. Натомість, внесення системних змін і доповнень до Основного Закону держави не є одним із таких питань. А тому, на нашу думку, слід нагадати, що для розробки першої Конституції України як незалежної держави була утворена Конституційна комісія під головуванням Президента України та Голови Верховної Ради України. До складу комісії увійшли не лише народні депутати України, а й представники місцевого самоврядування та відомі фахівці-правознавці, з яких була утворена робоча група по підготовці наукової концепції й проекту нової Конституції України.

Список використаних джерел

1. Авакьян С. А. Свобода вероисповедания как конституционно-правовой институт / С. А. Авакьян // Вестник Московского университета. Серия 11, Право. — 1999. — № 1. — С. 3-22
2. Бурьянов С. А. Свобода совести в контексте проблем формирования гражданского общества в России / С. А. Бурьянов // <http://www.rlinfo.ru/projects/seminar1200/14.html>
3. Декларация про державний суверенітет України. — К., 1990. — 18 с.
4. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
5. Конституція України від 28.06.1996 — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Лапаева В. В. Конституция Российской Федерации об основаниях и пределах ограничения прав и свобод человека и гражданина / В. В. Лапаева // Законодательство и экономика. - 2005. - №1. - С. 13.
7. Понкин И. В. Правовые основы светскости государства и образования / И. В. Понкин — М., 2003. - С. 72-76.
8. Рабінович П. Свобода віровизнання та проблеми її державного забезпечення в Україні / П. Рабінович // Права людини в Україні. — 1996. - №15. — С. 43-48.
9. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина. — К., 2014. — 552 с.

Мацюк А. Р., Мацюк А. А. Методологічні підходи та науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення Основного Закону держави

У статті розкриваються методологічні позиції та пропонуються науково-практичні рекомендації щодо внесення змін і доповнень до Конституції України, а також окремі положення з метою їх подальшого оновлення у зв'язку із проведенням конституційної реформи. Крім того, пропонується Концепція щодо удосконалення окремих положень Конституції України, розкриваються її основні принципи та засадничі положення, на основі якої, на погляд авторів, має бути проведена конституційна реформа.

Ключові слова: Конституція України, концепція, конституційна реформа, принципи, удосконалення.

Мацюк А. Р., Мацюк А. А. Методологические подходы и научно-практические рекомендации по совершенствованию Основного Закона государства

В статье раскрываются методологические позиции и предлагаются научно-практические рекомендации по внесению изменений и дополнений в Конституцию Украины, а также отдельные положения с целью их последующего обновления в связи с проведением конституционной реформы. Кроме того, предлагается Концепция по совершенствованию отдельных положений Конституции Украины, раскрываются ее основные принципы и основные положения, на основе которой, по мнению авторов, должна быть проведена конституционная реформа.

Ключевые слова: Конституция Украины, концепция, конституционная реформа, принципы, совершенствование.

Matsyuk A., Matsyuk A. Methodological approaches and scientific, practical recommendations for improving the Basic Law of the State

The article analyzes methodological positions and offers scientific, practical recommendations for amendments and additions to the Constitution of Ukraine and certain provisions for further updates in connection with the constitutional reform. In addition, it's proposed the concept for the improvement of certain provisions of the Constitution of Ukraine, also it is revealed its basic principles and fundamental provisions on which, in the opinion of the authors, should be made constitutional reform.

Key words: Constitution of Ukraine, the concept, constitutional reform, the principles, improvement.